

KJAK

Tórður Jóansson – vendir alt øvut hjá honum?

Arnstein Niclasen

Eg hitti Tórð fyrstu ferð í 1960. Tríggir ungir “væl-angandi” studentar komu á gátt hjá okkum ein sunnu-morgun. Mamma tók blíð ímóti teimum. Tórður gekk fremstur og heilsaði fólka-liga: “Gott kvøld” (!).

Næstu ferð var inni í Husumgade 8 á Nørrebro, har ið teir mætastu frama-menninir falsaðu og heftu tað “ræthugsandi” tíðarritið “Framin” til útgávu. Eg haldi ikki, at Tórður gjørdi nakað til nyttu tá, hann gekk í hvítum handsfum, men minti skaldið Tummas N. Djurhuus á, at hesin skyldaði honum 50 krónur.

Tey sóu reytt

Táið eg viðhvørt kenni hug til at lesa okkurt lættari til skemtunar, so kann eg taka fram bókina “TEY SÓU REYTT – viðgongdi vinstravongurin í Føroyum 1962-1990” eftir Páll Holm Johannesen.

Ein sera skemtilig bók, sum ikki fær nakra umrøðu i høsni-møsni bókmenta-sendingunum í SvF. - í “S-h-ortu-díkinum” (Óli B.).

Eitt nú fúnað evni um stalinistiskar/maoistiskar lesiringar og friðargongur um lond. Um reyðar summar-legur í Múla og Norra - við vápnavenjing til frama fyri kommunistiskari yvirtøku av føðilandinum. Um Pol Pot

og USS MCloy vitjan í Havn. Har sum glansurin av teim hægri skúlaðu ungmennum landsins dvaldi í sötum rúsandi dreyfum, um at Paradísið ikki lá eysturi í Eden, men beint eystan fyri Berlin-múrin.

Og aðrir gjørdu jorsala-ferðir til Albaníu – heimsins totalt gudleysa land – men blivu við markið rakaðir um skalla og kinn, tí at tann lodna útsjóndin minti al-bansku vinir teirra um fyrr-verandi kristnar prestar, sum nú sótu í fongslí.

Ikki tí, eg vanvirði als ikki nakran av hesum ungu - tá so sannførdir (sum eg havi fleiri vinabond við í dag) - men eg undrist bara á, hvussu tíðin broytir, og hvussu hon fær “so mangt at venda niður, sum fyrr vendi upp!”.

Og í mínum stilla sinni sammeti eg tá ta forfylging, ið Olaf Halvorsen fekk fyri lívið - fyri hansara ungu og óvitandi bekl. Her er munur á monnum.

Seinastu ferð eg hitti Tórð, var táið hann sat væl fyri á fremsta beinki í “Salinum” ein sunnumorgun til breyðbróting saman við einum skotskum vinmanni (!).

Tá hevði hann latið úr hondum ein bók um Brøðra-samkomuna. Góð bók. Hóast ikki nøkur nýggj relativitets-teori, sum so – soleiðis at skriva av eftir vini mínum Peturi W. Háberg - umframt at verða gratis fóðraður við tilfari frá fittum (og kanska góðtrúnum) fólki um sam-komuni.

Ummæli Tórðar um bókina “Herskin herðindi”

Tveir dagar fyri føstuinn-gangin í ár hevur so Tórður Jóansson, dr. í málfrøði og dr. í gudfrøði og alra handa sera kveikjandi viðmerkjari á portalunum, úr Glasgow skrivað eina heldur minni rósandi grein um bók mína

“Herskin herðindi”, ið kom út um ólavsøkuleitið í fjør og fevnir um tað lögna lækna-stríðið í Klaksvík 1952-1956.

Og hetta takki eg vituliga fyri, at ein so væl útborin og útbúgvin maður síðani ólav-søku hevur tikið sær tíð til at nærlesa bókina, sum hann nevnr so sigandi: “Lítils-verdar hugleiðingar”.

Og hóast myndin av Tórði, sum Sosialurin borðreiðir við á ovasta bredda á fyrstu síðu, ikki júst ber boð um, at nakað gott lag er á garpinum, so setti eg meg við áhuga at lesa hesa ritgerð doktorans. Og eg varð als ikki svikin.

Eg fekk eina dýrabara nøgd av navnorðum og lýsingarorðum um bókina og um meg, mín penn og mín rygg, sum bæði málsliga og gudfrøðiliga helst daga upp um ta higartil kendu littereru tromina av ummælum – ella eisini avdúkar hetta bara, at doktorin onkursvegna treingir til onkra hjálp:

Tað er ein “Tvætlibók og Skendsilsbók.”, skrivar smædni mál- og gudfrøð-ingurin fleiri ferðir. Og at eg, sum høvundur, eri bæði: “Býttur, reypari, hevur naz-istiskar devlahógvar, mein-fýsin, forrendur, óndur, búrhundur, eiturspæningur, søguklombur, rangsnúgvári, skendskur, frekur og óreinur apukattur, forherðingur, skjarrligur, ónæriligur, vargur, hunddálkari, havi ein jaligan hugburð fyri tí eks-trema, nationalistiska og høgrarákinum, ið facisman/ nazisman er - og at øll bókin er sprottin úr dramblæti, illsinni og fanansskapi”. Fleyrar tað fjálgt frá ser-frøðinginum í superlativum, Tórða Jóanssyni.

So mong og góð vóru orð og ummæli fleirfalda doktorans. Tað er landsogn í manninum. Ja, kanska vit nú kunnu vænta okkum okkara fyrsta doktara í illbønnum? So deiligt, ha? Og tað kann ikki

taka langa tíð - fyri Tórði!

Eg fati eisini millum reglurnar, at eg onkursvegna havi stoytt upp undir hvítu mansjettirnar hjá faðirliga upphavi stílmeistarans, og sum eisini var doktari, skal eg í sannleikans áhuga eisini tignarliga viðmerkja her.

Og fyri hetta - fyri læknasonarins so særandi - áhaldsið frá mær, harmist eg vituliga um. Tað var ikki endiliga meiningin; men táið ein rættiliga ótespilig søgu-gongd verður skrivað, so kann onkur koma at smakka koyrilin í meira lagi. Tað hendir.

Mál- og gudfrøðidoktarin endar drúgvu grein sína við einum sitati eftir vísmannin Sokrates: “Tað einasta, ið eg veit, er, at eg einki veit!”

Og her má eg geva doktoranum rætt, hóast eg ikki kenni meg sjálvan rætti-liga aftur í hansara djúpt kvalitativu lýsingarorðum um meg og bókina omanfyri.

Tí, tað er tann eksakti munurin millum hann og meg (forrestin Líggjas og Christoffer við), at eg VAR HAR á staðnum. Meðan doktorin VAR IKKI har. Og har í liggur ónoktiliga hundurin grivin. Og tí veit hann einki, fatar heldur einki og heldur ikki tað, at bókin er mín og skrivað av mær – og ikki av honum!

Maktin og ábyrgdin

Kjarnin í læknastríðnum er, at talan er um tveir bólkar. Annar hevði maktina - og tí eiga vit at krevja mest av hesum bólkinum. Og í hesum bólki eru fyrst og fremst teir donsku embætismenninir, ríkisumboðsmaðurin og landslæknin, sum avgerandi persónar á vágskálíni. Og aftan fyri teir - tað beiska, danska læknafelagið.

Í hinum bólkinum eru fyrst teir sjei menninir, sum í maktarloysi skipaðu fyri einari adressu til frama fyri

ta áralongu, miseydnadu heilsurøktina í Norðuroy-um. Hesir vóru: Jóan Pauli Stein-berg, Georg Nolsøe, Jens Sofus Isaksen, Viggo Joen-sen, Óla Jákup Jacobsen, Páll Róland Poulsen (sum enn er á lívi) og Fischer Heinesen, sum bleiv valdur til fram-søgumann teirra.

Sama maktarloysi kendu teir, táið teir seinni demo-kratiskt blivu valdir til at leiða kommunustýrið í Klaksvík: Richard Jacobsen, formaður, Viggo Joensen, Óla Jákup Jacobsen, Pól Skarðenni og Poul Jacob Ol-sen – og tað sama máttloysi kendist, hóast at ein teirra, Richard Jacobsen, bleiv valdur í lögtingið. So framúr skiparar fleiri og álitismenn allir samli.

Við eitt lítið vet av pro-portionssansi og situatíons-fornemilsí frá myndugleik-anna síðu – hevði als einki læknastríð komið fyri. Men skilið var bara ikki til staðar.

Og at hesir omanfyri nevndu menn verða niður-gjørdir til uppreistrarmenn ella rumbulsmenn, soleiðis sum Tórður Jóansson, doktari og landslæknasonur, nevnr teir. Tað gangi hvørki eg og mong við mær ikki við til. Soleiðis er tað.

At onkur onkuntíð fór um mark, tað er ein onnur søga. Tí aftur í hesum føri kendu hesir fyrr nevndu hampa- og álitismenn til maktarloysi.

Dómsvaldið

Fischer Heinesen bleiv dømdur í fongsul í 18 mán-aðir fyri uppreistur. Hann sum sissaði fjøldina við sjúkrahúsið (politíið gjørdi einki), og hann gekk sum havnarmeistari undan teim burturvístu, heilt norður til norðastu havnina tá - á Kósini, fyri at einki ilt skuldi henda teimum fremmandu tann 21. apríl 1955.

Og sama sinnalag vísti Fischer við at loðsa teir

kringsettu embætismenn-inar inn í lívd á havnarskriv-stovuni tann 27. september 1955.

Viggo Joensen, sum fungerandi kommunustýris-formaður, bleiv dømdur í fongsul í 6 mánaðir. Eisini fyri sín kyrrandi atburð.

Í báðum førum - uttan skugga av haldi í ákærunum - blivu teir dømdir. Ja, soleiðis sum Sigurð Joensen, landsrættarsakførarin, tók til í rættinum:

“Eingin skuldseting og prógv av týðningi eru í vitnisfrágreiðingunum, sum her eru fðrdar fram - bara av persónum, ið sjálvir vóru djúpt innvavdir í málið – og bara frá hinari síðuni!”.

Fútans eftirmeting

Johannes Feilberg-Jørgen-sen, fútin undir læknastríð-num, minnst í viðtali mong ár seinni frá Rolf Krage degnum, tann 1. oktober 1955, og hann ber her fram eina so avdúkandi frágreiðing um valdsins agenda:

“Politifolkene fik besked på, at de bare skulle slå. Færdig med det. Og det fik de (klaksvíkingarnir). Både med stavene og med hundene!

Vi brugte et skib til fængsel. Der blev de puttet ned i – under ret dårlige forhold. Der blev efterhånden samlet en snes stykker. Det var svært at finde ud af, hvor meget ansvar de forskellige skulle have, når der var flere hundrede, der havde været involveret.

Men det er ikke afgørende, hvor mange, der blev straffet, men at der er NOGEN, der blev straffet. DET ER JEG TILFREDS MED!”.

Hesi vóru orðini hjá mær á hesum sinni. Og eg taki einki orð aftur. Og so má heldur sviða, sum tað svøllur. Tí valdið og ábyrgdina av læknastríðnum áttu myndugleikarnir.

Lat okkum so hyggja at heildini...

Hallgerð Akurstein, Hvannasund

Figgjarnevndarforkvinnan, Ruth Vang, er ørkymlað um, at man ynskir at samtykkja uppskot um tunlar norður fjall. Hon vil hyggja at heildini. So eg vildi fegin frætt frá henni, hvat tað er, sum ørkymlar hana viðvíkjandi hesum.

Uppskotið, sum liggur í tinginum, leggur upp til, at Norðoyatunnilin fær møgu-leika at figgja tunlarnar norður um fjall. Í samferðslu-ætlanini eru 70 mió. kr settar av til tunlar norður um fjall 2021-2024. Og í löguaetlanini hjá landsstýrinum fyri 2018-2022 verða nakað yvir 50 mió kr settar av um árið árin 2021-2024 til tunlar norður um fjall,

tilsammans 205 mió kr(2 mió kr meir enn til Hvalbiartunnilin, so eg vænti tit skilja, at hetta eru ikki báðir tunlarnir, tit tosa um her. Altso koma eini 75 mió kr í 2025 samsvarandi við samferðsluætlanina.) Hesir pengar kunnu sostatt brúkast til at gjalda aftur til Norðoyatunnilin 2021-2024/5 eins og uppskotið leggur upp til.

Hvat er tað so, sum Ruth

Vang er bangin fyri ikki fer at hanga saman á botnlinjuni?

Eg vildi fegin hoyrt Ruth Vang farið meir í smálutir við hennara ótta.

Harafturat kundi hon kanska svarað mær, hvar pengarnir skulu brúkast, sum í samferðsluætlanini og í löguaetlanini í figgjarlógini fyri 2018 eru oyramerkir til tunlar norður um fjall 2021-2024?

Um teir skulu brúkast til tunlar, so skuldi onki verið til hindurs fyri, at at samgongan og restin av lögtinginum tekur undir við uppskotinum, sum Hvannasunds og Viðareidis kommunur hava sent tinginum.